Blogi

Suomen Pankki vahvistaa keskuspankkivakuuksien luottoriskin arviointia

Rahapolitiikka | 06.10.2025 | Katri Järvinen

KIRJOITTAJA

Katri Järvinen
Neuvonantaja

Suomen Pankki toteuttaa rahapolitiikkaa lainaamalla Suomessa toimiville pankeille rahaa vakuudellisten luotto-operaatioiden avulla. Eurojärjestelmä hyväksyy luottojensa vakuutena laajan joukon omaisuuseriä. Näihin sisältyy sekä jälkimarkkinakelpoisia arvopapereita että pankkien yrityksille tai julkisyhteisöille myöntämiä lainoja, eli lainasaamisia.

Yksi tapa, jolla Suomen Pankki toteuttaa rahapolitiikkaa on lainaamalla Suomessa toimiville pankeille rahaa vakuudellisten luotto-operaatioiden avulla. Eurojärjestelmä hyväksyy luottojensa vakuutena laajan joukon omaisuuseriä. Näihin sisältyy sekä jälkimarkkinakelpoisia arvopapereita että pankkien yrityksille tai julkisyhteisöille myöntämiä lainoja, eli lainasaamisia.

Vakuuksien kelpoisuusehdot on määritelty eurojärjestelmän yhteisessä vakuuskehikossa. Yhteisen vakuuskehikon lisäksi käytössä on ollut myös väliaikainen vakuuskehikko, jonka avulla hyväksyttyjen omaisuuserien joukkoa laajennettiin erityisesti koronapandemian aikana. Vakuuskehikko tullaan pitämään laajana myös jatkossa, samalla sen yhtenäisyyttä parantaen.

Tässä blogissa keskitytään erityisesti keskuspankkivakuuksien luottoriskin arviointiin ja kerrotaan siihen liittyvästä viimeaikaisesta kehityksestä eurojärjestelmässä ja Suomen Pankissa.

Vakuuksien luottoriskin arviointi on tärkeä osa rahapolitiikan toimeenpanoa

Samoin kuin liikepankkien toiminnassa, myös keskuspankin on tärkeää arvioida vakuuksien sisältämä luottoriski mahdollisimman tarkasti vakuuksien riittävyyttä ja vakuusarvoa

määrittäessä. Luottoriski on riski siitä, että vakuutena olevan arvopaperin liikkeeseenlaskija tai lainan pankista ottanut velallinen ei kykene maksamaan velkaansa takaisin. Suomen Pankille riski voisi toteutua siinä vaiheessa, jos keskuspankkiluottoa ottanut pankki joutuisi ongelmiin ja Suomen Pankin olisi realisoitava pankin sille panttaamat vakuudet.

Vakuuksien luottoriskin arviointi pohjautuu eurojärjestelmän luottokelpoisuuden arviointikehikkoon (Eurosystem Credit Assessment Framework, ECAF), jonka määrittämiseen Suomen Pankki on muiden euroalueen keskuspankkien kanssa osallistunut.

Eurojärjestelmässä hyväksyttäviä luottokelpoisuuden arviointilähteitä on kolme

1. ulkoiset luottoluokituslaitokset,
2. keskuspankkien omat luottokelpoisuuden arviointijärjestelmät ja
3. rahapolitiikan vastapuolena toimivien pankkien omat sisäisten luottoluokitusten menetelmät (Internal Ratings-Based, IRB).

Eurojärjestelmällä on yhtenäiset vaatimukset luottokelpoisuutta arvioivien järjestelmien hyväksymiselle ja niiden vuosittaiseen laadun seurantaan. Tällä hetkellä vakuudelle tehdyistä luottoluokituksista valitaan pääsääntöisesti korkein luokitus.

Hyväksyttyjä ulkoisia luottoluokittajia on viisi: Moody's Ratings, S&P Global Ratings, Fitch Ratings, Morningstar DBRS sekä Scope Ratings. Näistä jälkimmäisin sai hyväksynnän viime vuonna. Ulkoisten luottoluokituslaitosten luottokelpoisuusarviot ovat oleellisia erityisesti jälkimarkkinakelpoisille vakuuksille. Uusien luottoluokittajien hyväksyminen laajentaa sekä luottoluokitusten kattavuutta että kelpoisten vakuuksien määrää.

Samalla kun ulkoisten luottoluokittajien määrä on kasvanut, eurojärjestelmä on päättänyt siirtyä vakuuskehikossa ns. toiseksi parhaan luottoluokituksen sääntöön. Jatkossa muiden kuin julkisen sektorin liikkeeseen laskemille vakuuksille tehdyistä luottoluokituksista valitaan toiseksi korkein. Muutos koskee siten yksityisen sektorin arvopapereita ja astuu voimaan aikaisintaan vuoden 2026 toisella puoliskolla. Päätöksen myötä ulkoisten luottoluokittajien antamia luokituksia käytetään kelpoisuusarvioinnissa kattavammin.

Usealla euroalueen kansallisella keskuspankilla on oma luottokelpoisuuden arviointijärjestelmänsä (in-house credit assessment system, ICAS). Keskuspankin ICAS edistää osaltaan kyseisen maan rahapolitiikan vastapuolten mahdollisuuksia toimittaa vakuuksia, erityisesti pankkien myöntämiä lainoja, eli lainasaamisia, keskuspankkiluottoa saadakseen. Keskuspankin luokituksia voivat käyttää kaikki vastapuolet ja järjestelmillä voidaan arvioida myös sellaisten yritysten luottokelpoisuutta, joilla ei ole ulkoisia tai pankkien omiin hyväksyttyihin menetelmiin perustuvia luottoluokituksia. Lisäksi keskuspankkien ICAS-järjestelmien tuottamia

luokituksia on kesäkuusta alkaen käytetty pankkilainavakuuksien luottokelpoisuuden arvioinnissa ensisijaisina luottoluokituksina.

Toistaiseksi eurojärjestelmän pysyvässä kehikossa hyväksytyt ICAS:it ovat olleet järjestelmiä, joissa luottoluokituksiin sisältyy tilinpäätös- ja maksukyvyttömyystietojen lisäksi analyytikon arvio luottoluokitukseen vaikuttavista tekijöistä (ns. full-ICAS). Ensi vuodesta alkaen pysyvässä vakuuskehikossa tullaan hyväksymään myös tilastolliseen menetelmään perustuvat ICAS:it (Statistical ICAS, S-ICAS). Näitä tilastollisia ICAS-järjestelmiä on ollut käytössä muutamissa keskuspankeissa väliaikaisen vakuuskehikon osana koronapandemiasta lähtien. Niitä käytetään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten luottoriskin arviointiin, kun full-ICAS-järjestelmät keskittyvät suurempien yritysten arviointiin.

Vakuuksien luottoriskin arviointia vahvistetaan myös Suomen Pankissa

Eurojärjestelmän vakuushallinnan kehitys on viime vuosina edennyt suuntaan, joka tukee keskuspankkien omaa luottokelpoisuusarviointia. Suomen Pankki vastaa rahapolitiikan toimeenpanosta Suomessa eurojärjestelmän yhteisten sääntöjen mukaisesti. Suomalaisilla yrityksillä on verrattain vähän ulkoisia luottoluokituksia, pankkien omien sisäisten luottoluokitusmenetelmien käyttö keskuspankkivakuuksien arvioinnissa on ollut vähäistä ja vähentynyt, eikä Suomen Pankilla toistaiseksi ole ollut omaa ICAS-järjestelmää.

Rahapolitiikan osto-ohjelmaomistusten erääntyessä ja pankkijärjestelmän ylimääräisen likviditeetin vähentyessä tarve rahapolitiikan luotoille ja keskuspankkivakuuksille tulee tulevien vuosien aikana taas kasvamaan. Myös kriisiaikoina tarpeet keskuspankkiluotoille ja vakuuksille voivat usein kasvaa hyvinkin nopealla aikataululla.

Suomen Pankki on aloittanut oman luottoriskitoiminnon perustamisen, jotta suomalaisia vastapuolipankkeja kohdeltaisiin entistä tasapuolisemmin euroalueella. Tämä tuo lainasaamisten vakuuskäytön mahdolliseksi useammalle Suomessa toimivalle pankille ja laajentaa siten niiden luotto-operaatioihin hyväksyttyä vakuusmassaa. Ainakin toistaiseksi arviointi kohdistuu pörssilistattuihin IFRS-yrityksiin. Kriisioloihin varautumisen ja jatkuvuuden näkökulmat ovat olleet rahapolitiikan toimeenpanon ohella keskeinen peruste valmistelun aloittamiseksi. Luottoriskitoiminnon myötä tilinpäätöstietojen keruu Suomen Pankissa laajenee ja tietoja voidaan hyödyntää myös muihin tarkoituksiin. Liikkeelle lähdetään rajatusti, mutta pidemmällä tähtäimellä luottoriskitoimintoa on mahdollista myös laajentaa, mikäli tarpeita siihen tulee.

Luottoriskin arvioinnissa myös ilmastonmuutokseen ja vihreään siirtymään liittyvät riskit ovat relevantteja ja keskuspankkien omien luottoluokitusten tulee ottaa nämä huomioon.

Eurojärjestelmällä on yhteiset vähimmäisvaatimukset ICAS-järjestelmille ilmastoriskien huomioimiseksi. Myös tätä kautta Suomen Pankki osallistuu jatkossa ilmastotyöhön ja sen kehitykseen.

Ajankohta luottoriskitoiminnon rakentamiseen on tällä hetkellä otollinen, sillä keskuspankkirahoituksen tarve on toistaiseksi vielä matalalla tasolla. Kun likviditeetti pankkijärjestelmässä vähenee, keskuspankkirahoituksen tarve kasvaa myös Suomessa. Tällöin Suomessa toimivat pankit tarvitsevat vakuuksia taas enemmän ja keskuspankin tuottamilla luottoluokituksilla Suomen Pankki voi tukea suomalaisten pankkien rahoituksen saatavuutta niin normaaliaikoina kuin mahdollisissa kriisitilanteissakin.

Asiasanat

luottoriskit, rahapolitiikka, vakuudet